

Kaj Slovenci počnemo sami s sabo: O mednarodnem položaju in slovenski zunanji politiki

Po letu 2008 Slovenija v očeh mednarodne javnosti izgublja del svoje privlačnosti, postaja neopazna in nezanimiva. Ob vsem tem seveda velja znana in duhovita domislica poznavalca slovenskih razmer Dušana Pirjevca, da je od tistega, kar z nami počno tujci, bolj važno tisto, kar Slovenci počnemo sami s sabo. Slovenska zunanja politika se je po letu 2008 nekritično in množično preusmerila k Rusiji, najbolj pa se je z glavo zaletavala v hrvaški zid. Proizvajala je izjave in resolucije o "občih mestih", med njimi o nujnosti priznanja Palestine, o izprijenosti madžarske in poljske politike, o desničarstvu, populizmu in celo o fašizmu, sredi katerega je Slovenija kot nekakšen svetilnik napredne in - če je le mogoče - socialistične politike.



Rusija ima morda v zvezi s Slovenijo kakšne skrite interese, vendar ni naša nasprotnica. V nekaterih pogledih bi lahko bila celo zgled, recimo pri spoštovanju nacionalnih cerkvenih ustanov in avtoritet.

Ameriški predsednik (ki je *à propos* poročen s Slovenko in približno enako star, kot je bil ob začetku predsednikovanja star Ronald Reagan; sicer pa je vrstnik Billa in Hillary Clinton, Georgea W. Busha in - *à propos* - pisca teh vrstic) je že v predvolilni kampanji leta 2016 napovedal, da bo dajal prednost ameriškim interesom pred interesi drugih držav. Ali lahko kandidat za predsednika sploh reče kaj drugega kot to, da ima zanj njegova država prednost pred drugimi (*America first*)? Če zanemarimo različne retorične podrobnosti, je treba priznati, da je Trump upravičeno kritiziral evropske zaveznike (med katerimi je tudi Slovenija), da varčujejo pri izdatkih za obrambo na račun ameriške širokogrudnosti; glede mehiško-ameriške meje pa se je odzval na podoben način, kot so se - glede migrantov, ki oblegajo Evropsko unijo - odzivali evropski predsedniki z izjemo Angele Merkel.

Donald Trump predstavlja državo, ki je po eni strani v 20. stoletju večkrat reševala Evropo pred totalitarizmi oz. pred propadom, po drugi strani pa gradila svojo kulturo na evropskih tradicijah, predvsem seveda britanskih. Če pomislimo na ameriško pritrdilno stališče do združitve Nemčij, do prodora Evropske unije (in Nata) proti Vzhodu, predvsem pa na podporo neodvisnosti Slovenije in ureditve Balkana, moramo biti nad ZDA navdušeni. Mimogrede: zadrego z italijanskim vetom pridruženemu članstvu Slovenije v EU so leta 1996 pomagali rešiti

Američani. In še: ko bi Evropejci leta 2008 na natovskem vrhu v Bukarešti poslušali Američane, ki so spodbujali vključevanje Gruzije in Ukrajine, morda tam ne bi bilo ruskih posegov. Morda bi rešili načelo samoodločbe narodov pred njegovo - leta 1938 pri Sudetih uvedeno in leta 2014 pri Krimu ponovljeno - izkrivljeno različico?

Zadnja leta se je v slovenskih diplomatskih (in mnogih drugih) krogih razširilo stališče, da Slovenci bolj kot sodelovanje in zaveznitvo z ZDA potrebujemo sodelovanje in - nekakšno neformalno in prikrito - zaveznitvo z Rusijo. O Rusiji ni treba reči nič dokončnega: v času jugoslovanske krize se je odrekla Miloševiću in se približala Evropi, Slovenijo pa je priznala dva meseca pred ZDA. Model slovenskega sodelovanja z Rusijo in ZDA je pomenilo srečanje Busha in Putina na Brdu leta 2001. Rusija ima morda v zvezi s Slovenijo kakšne skrite interese, vendar ni naša nasprotnica. V nekaterih pogledih bi lahko bila celo zgled, recimo pri spoštovanju nacionalnih cerkvenih ustanov in avtoritet. (V Sloveniji še vedno delujejo ostanki nekdanjega sovjetskega in stalinističnega odnosa do Cerkve, ki se je kazal v zapiranju cerkva, v spreminjanju njihove namembnosti itn. Mimogrede: ljubljansko cerkev Svetega Jožefa so po II. svetovni vojni spremenili v filmski studio.) Evropska unija - posebej po *brexitu* in zaradi pomanjkanja politične volje - nima veliko vpliva na prihodnji razvoj Rusije, ki bo (morda prepozno) ugotovila, da so ji Evropejci vseeno bližji kot Kitajci; predvsem pa v EU - kljub previdnim ugotovitvam o njenem staranju - še ni dozorel razmislek o morebitnih demografskih rešitvah s pomočjo vzhodnoevropskega - čeprav pravoslavnega - slovanskega "bazena". Morda je "človeški" faktor še važnejši od energetskega, na katerega stavi predvsem Nemčija. Vsekakor je - ob določenih pogojih - slovanski bazen na Vzhodu večini članic EU bližji od muslimanskega bazena v Iranu, Afganistanu in Pakistanu.

Slovenci smo po koncu hladne vojne, ne toliko zaradi načrta o samostojnosti kot zaradi - vsaj zunanjega vtisa - brezšivnega prehoda v demokracijo, pridobili veliko prijateljev. Če izvzamemo kratkotrajno Berlusconijevo kaprico iz leta 1994, ki je bila povezana z nezaceljenimi ranami iz časov italijanskega eksodusa iz komunistične Jugoslavije leta 1954 in s težavami razdelitve italijanske manjšine na dve državi, so nas večinoma imeli za "*najboljšo učenko v razredu*" in so nas - kljub jugoslovanski krizi - relativno hitro sprejeli v EU in NATO. Slovenski demokratični zastoji - o katerih bo govor v nadaljevanju - po vsem videzu zbuja pomisleke in dvome, vendar zaenkrat po zaslugi kljub vsemu zanesljivih evropskih in atlantskih povezav ne izzivajo alarmov. Po letu 2008 Slovenija v očeh mednarodne javnosti izgublja del svoje privlačnosti, postaja neopazna in nezanimiva. Ob vsem tem seveda velja znana in duhovita domislica poznavalca slovenskih razmer Dušana Pirjevca, da je od tistega, kar z nami počno tujci, bolj važno tisto, kar Slovenci počnemo sami s sabo.

Za Evropo in še posebej za Slovence je najbolj pomembna Evropska unija. Članstvo v EU, skupna evropska valuta in schengenski sistem predstavljajo najboljšo rešitev v slovenski zgodovini, zato bi se morali z EU ukvarjati mnogo resneje, kot se z njo ukvarjajo naše formalno pristojne ustanove. Glavni problem EU je njen razkroj, ki se po eni strani kaže z *brexitom*, po drugi z neučinkovitostjo in zmedenostjo ravnanja v zvezi z migracijami; na koncu pa z razdeljevanjem članstva na različne kategorije, skupine oz. - kot jim rečejo - različne hitrosti. Tu je najbrž odveč govoriti o nedoslednostih in protislovjih, ki jih - npr. v zvezi s širitvijo EU - povzroča predsednik Evropske komisije Juncker. Nedosledno in protislovno ravnanje vodstva EU je pripeljalo do nastanka različnih pobud in formatov, v katerih in okrog katerih se zbirajo države, ki imajo posebne "*nacionalne interese*". Najbolj bode v oči

sestaneke Erdogana, Macrona, Merklove in Putina o Siriji 27. oktobra v Istanbulu. Toda takšno selektivno sestajanje se ni zgodilo prvič. 11. februarja 2015 so se v Minsku o prihodnosti Ukrajine pogajali francoski predsednik Hollande, nemška kanclerka Merklova, ukrajinski predsednik Porošenko in ruski Putin. Nemci so že leta 2014 v Berlinu (skupaj z Avstrijci, Britanci, Francozi, Hrvati, Italijani, Poljaki in Slovenci) začeli t.i. *Berlinski proces* z balkanskimi državami, sicer pa obstajata še znameniti francosko-nemški vlak in npr. *Weimarski trikotnik*, ki vsebuje Francijo, Nemčijo in Poljsko. Nekoč je seveda obstajal direktorij, ki je vseboval Francijo, Nemčijo in Veliko Britanijo.

V zvezi s temi dogodki in formati je seveda odveč in nesmiselno ponavljati, da uradna slovenska zunanja politika o njih nima bogve kako jasnih stališč in da so strokovne analize o njih - če sploh obstajajo - po vsem videzu pomanjkljive. Slovenska zunanja politika se je - kot rečeno - po letu 2008 nekritično in množično preusmerila k Rusiji, najbolj pa se je z glavo zaletavala v hrvaški zid. Proizvajala je izjave in resolucije o "občih mestih", med njimi o nujnosti priznanja Palestine, o izprijenosti madžarske in poljske politike, o desničarstvu, populizmu in celo o fašizmu, sredi katerega je Slovenija kot nekakšen svetilnik napredne in - če je le mogoče - *socialistične* politike. Ob tem ne bi smeli zamolčati medijske spremljave, ki vse od leta 2015 opravičuje in zagovarja - v glavnem ilegalno - preseljevanje nesrečnih množic iz Azije, Bližnjega vzhoda in Afrike v Evropo. Sprva so bili begunci, nato migranti, danes pa se večinoma imenujejo prebežniki.

Na poseben način se omenjenih pojavov in dogodkov loteva intervju Janeza Markeša s Tomažem Mastnakom (*Delo*, 27. oktobra 2018). Če spregledamo izjave o aktualnem porazu (neo)liberalizma, o hladni vojni kot "*antikomunistični križarski vojni*", o OZN kot prizorišču, na katerem nastopajo vojni hujskači in kjer se smeji ameriškemu predsedniku; o kolonialnem položaju južnih članic EU, o predsedniku Macronu, ki napada človekove pravice in si ne zasluži zaupanja Francozov; o Evropi, ki se bo demokratizirala, ko se bo osamosvojila od ameriških debat ... je resne zavrnitve vredna predvsem Mastnakova ugotovitev, ki se glasi:

"Nacistični model oblasti in artikulacija odnosa med ekonomskimi in političnimi interesi sta zelo podobna ameriškemu. Na temeljni ravni, kako se oblikuje oblast, gre za isto transformacijo ..."

Ko bi Slovenija v Evropi želela narediti vtis, da se resno ukvarja z zunanjo politiko, bi se seveda morala oddaljiti od aktualne politike (predvsem ministrov Erjavca in Cerarja), ki jo na svoj način ilustrira tudi omenjeni intervju, in na ustrezni ravni zastaviti nekaj temeljnih evropskih vprašanj. Predstavnik Slovenije v Evropskem svetu bi moral zahtevati razpravo o evropski zunanji politiki, o pomenu in vlogi t.i. evropske zunanje ministrice in evropske diplomacije sploh. Razkroj Evropske unije bi bilo mogoče zaustaviti le z najostrejšo kritiko selektivnih zunanjepolitičnih nastopov posameznih evropskih državnikov. Ali ne bi moral z Erdoganom in Putinom - namesto dveh predsednikov dveh sicer pomembnih držav - razpravljati predsednik Evropske unije? (Žal - podobno kot je nekoč pripomnil že Kissinger - niti ne vemo, kdo bi bil tak predsednik.) Ali ne bi moral Evropski svet - če je že zanemaril interpretacijo samoodločbe, ki je bila uporabljena pri priključevanju Krima - poglobljeno razpravljati o samoodločbi Kurdov? O samoodločbi Katalonije?

Slovenski predstavnik bi moral Evropskemu svetu predstaviti *načrt reforme* EU, s katero bi bilo mogoče zaustaviti njen razkroj, končati sedanjo in preprečiti prihodnjo zmešnjavo. Evropska unija bi se morala po najkrajšem postopku spremeniti v navzven trdne, znotraj pa demokratične Združene države - ali nemara Združene narode Evrope. Evropska unija bi morala po *brexitu* nadaljevati in skleniti razpravo, ki se je začela na *Evropski konvenciji* leta 2002 in ki sta jo spodkopali Francija in Nizozemska. V Sloveniji obstaja načrt evropske ustave, ki se imenuje *Ljubljanska pobuda*. Podpira ga predsednik republike, vlada in MZZ pa se delata, kot da ga ni.

prof. dr. Dimitrij Rupel
Portal Plus, 5. 11. 2018